

Nr 181.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för H. B. E. Eriksson m. fl. från betalningsskyldighet.

(1:a avd.)

1:o) **Befrielse för H. B. E. Eriksson från betalningsskyldighet.** I propositionen nr 117 har Kungl. Maj:t (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 23 februari 1945) föreslagit riksdagen medgiva, att Helge Birger Emanuel Eriksson må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor, befrias från den återstående betalningsskyldighet, vari han enligt vad i berörda statsrådsprotokoll angivits häftar till kronan.

Såsom framgår av den av riksdagen godkända propositionen 1928: 51 (s. 1 och 2) avgav militärbefälhavaren på Gotland efter uppdrag av Kungl. Maj:t förslag rörande användande å Gotland av ett system med jordavlönat underbefäl. Såsom bakgrund till uppdraget låg ett uttalande av första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag, vari utskottet framhöll, att vissa motionsledes framlagda förslag rörande ett dylikt avlöningssystem för förstärkning av tillgången å underbefäl syntes värt att närmare undersökas av Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:t anslöt sig i propositionen till militärbefälhavarens förslag, som innebar upprättande av en reservstat för furirer vid Gotlands trupper, varvid anställning skulle ske medelst egnahemskontrakt eller penningkontrakt.

I anslutning härtill utfärdade Kungl. Maj:t den 18 juli 1928 förordning (SFS nr 323) angående reservstat för furirer vid Gotlands trupper. Förordningens § 10 har ändrats genom kungörelse den 31 maj 1929 (nr 113).

Enligt förordningen skulle ansökning om anställning på reservstaten ställas till militärbefälhavaren på Gotland samt åtföljas av uppgift om sökanden önskade anställning med egnahems- eller med penningkontrakt. Vore fråga om anställning med egnahemskontrakt och sökanden åstundade egnahemslån genom förmedling av Gotlands hushållningssällskap, skulle militärbefälhavaren vid prövning av inkomna ansökningar samråda med hushållningssällskapets egnahemsnämnd. Anställning med egnahemskontrakt finge icke medgivas med mindre militärbefälhavaren förvissat sig om att lämplig fastighet kunde erhållas för sökanden samt att denne hade förutsättningar för att kunna fullgöra de förpliktelser mot säljare och långivare, han iklädde sig.

Furir på reservstat, som anställdes med egnahemskontrakt, erhöle en egnahemspremie av 6 000 kronor, avsedd att utgöra bidrag till förvärvande av byggd eller obebyggd jordbruks- eller bostadsfastighet.

I en den 23 november 1942 dagtecknad skrift har landstormsfänriken *Helge Birger Emanuel Eriksson* meddelat, att Stockholms rådhusrätt genom lagakraftvunnen dom den 30 september 1942 ålagt honom att, på grund av skuldebrev — två av den 26 oktober 1941 och ett av den 2 mars 1942 å tillhopa 5 824 kronor — utgivna i samband med erhållen egnahemspremie, till kronan inbetala återstående skuld 4 984 kronor 10 öre jämte ränta och rättegångskostnader, samt anhållit att bli befriad från den ådömda betalningsskyldigheten. Av skrivelsen framgår, bland annat, att det av domstolen utdömda beloppet hade Eriksson utfått såsom egnahemspremie för inköp av en gård som reservstatsfurir vid Gotlands trupper under 15 år från den 1 november 1931. Beloppet skulle avräknas med 400 kronor för varje år Eriksson stod i tjänst och anses helt betalt efter 15 år. Eriksson måste emellertid på grund av flera orsaker lämna jordbruket redan efter ett år.

Inom *advokatfiskalskontoret vid försvarets civilförvaltning* har verkställts utredning angående den sannolika dispositionen av de medel, tillhopa 6 000 kronor, som Eriksson uppburit såsom egnahemspremie. Beloppet syntes ha disponerats enligt följande: insatt i fastigheten 2 800 kronor, bosättning och inventarieanskaffning 2 500 kronor, insatt å bank för räntor m. m. 600 kronor, räntor på grund av fördröjd betalning och lagfartskostnader 100 kronor. I samband härmed har framhållits följande.

Särskilda svårigheter syntes ha uppkommit för Eriksson dels genom att fastighetens värde betydligt understigit det pris, för vilket fastigheten för Erikssons räkning genom militärmyndigheterna förvärvats, dels ock, oavsett detta förhållande, genom att fastighetens byggnader befunno sig i mindre gott skick och därför krävde större utgifter för reparation och underhåll än Eriksson skäligen haft anledning att räkna med. Härtill komme att markens lämplighet för jordbruk kunde ifrågasättas samt att hävden varit synnerligen dålig. — Vid den ålder och med den utbildning som vederbörande underbefäl i allmänhet — och även Eriksson — hade vid anställningen såsom reservstatsunderbefäl kunde den anställde näppeligen äga större erfarenhet i jordbruk. Av militieombudsmannens yttrande (jfr det följande) framginge ock att militärbefälet beträffande utredningen angående Erikssons lämplighet för jordbruk åtnöjts med ett intyg avseende Erikssons gosseår och därför föga upplysande. — Vidare vore att märka att jordbruksförhållandena — och detta icke minst i fråga om priserna på jordbruksfastigheter — på Gotland avsevärt avveke från motsvarande förhållanden i övriga delar av landet. — Den år 1932 alltmer förvärrade jordbrukskrisen hade naturligen ökat svårigheterna för Eriksson att erhålla nödiga penningmedel, innan fastigheten gav någon avkastning. — Framhållas finge det av Eriksson uppgivna och av militärbefälet på Gotland ej bestridda förhållandet, att under åren 1928—1935 anställdes allenast 20 i stället för beräknade 80 furirer på reservstat på Gotland och att all anställning av detta slag upphörde år 1935. Sannolikt hade detta i ej ringa grad berott på svårigheten att vid anställning av underbefäl på ifrågavarande villkor förena kravet på militär tjänstbarhet med kravet på förmåga att sköta jordbruk och därmed jämförlig verksamhet. Systemet syntes icke ha slagit väl ut i praktiken.

Förevarande ärende företedde i huvudfrågorna stor likhet med en ansökning av förre reservstatsfuriren vid Gotlands trupper Henning Johansson (jfr nästa punkt). Från nämnda ärende finge antecknas, att enligt uppgift Johansson och Eriksson skulle vara de enda fastlänningar (det borde dock observeras att Eriksson vore född på Gotland), som blivit antagna som reservstatsfurirer med jordbrukskontrakt. Eriksson syntes skäligen böra bliva befriad från sin ersättningsskyldighet mot inbetalande av viss mindre del av sin skuld. Härvid vore emellertid att märka att Erikssons ekonomi näppeligen medgäve honom att inom något eller några år betala mer än omkring $\frac{1}{20}$ av kronans fordran, vilken sommaren 1945 kunde beräknas uppgå till omkring 5 825 kronor. Under återopande av vad sålunda anförts föresloges befrielse för Eriksson mot inbetalande inom en tid av högst 2 år från Kungl. Maj:ts beslut av förslagsvis 300 kronor.

I ärendet har inhämtats, att kronan vid exekutiv auktion å fastigheten år 1934 bevakat sin intecknade fordran men att kronans fordran ej fallit inom lägsta budet samt att kronan på grund av värdet å fordran, som legat före kronans, icke haft något att erhålla vid köpeskillingens fördelning. Vidare inhämtas att fastigheten, som på sin tid av Eriksson förvärvades för 8 300 kronor, vid den exekutiva auktionen försålles för 5 000 kronor.

Försvarets civilförvaltning har tillstyrkt befrielse för Eriksson mot inbetalande inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämdes, av 300 kronor. *Statskontoret* har ej velat motsätta sig bifall till vad civilförvaltningen föreslagit. *Militieombudsmannen* har på anförda skäl funnit sig kunna låta vid vad i ärendet förekommit bero.

Departementschefen har i ärendet anført följande.

Av utredningen synes framgå, att Eriksson saknat förutsättningar att driva ett jordbruk av angiven art. Vederbörande militära myndighet synes ej tillräckligt ha beaktat detta och ej heller vid fastighetsköpet med tillbörlig noggrannhet iakttagit gällande föreskrifter. På grund härav har fastighetsköpet ej kommit att genomföras under betryggande förprovning. Med hänsyn till den köpeskillning som erlagts för fastigheten vid den exekutiva auktionen år 1934 synes det uppenbart, att den av Eriksson på sin tid erlagda köpeskillingen var avsevärt för hög. Oaktat Eriksson själv i viss mån torde kunna lastas för händelseutvecklingen, anser jag mig på grund av omständigheterna vid köpets genomförande böra föreslå, att Eriksson mot inbetalande av det av myndigheterna föreslagna beloppet befrias från återstående betalningsskyldighet till kronan.

Under punkt 2 i det följande har Kungl. Maj:t hemställt om befrielse för förre reservstatsfuriren H. Johansson från honom ådömd betalningsskyldighet till kronan. Detta ärende företer ej endast i huvudfrågorna utan även med avseende å omständigheterna i övrigt stora likheter med det under nu förevarande punkt anmälda ärendet. Även om Johansson möjligen kan anses hava någon mindre skuld till det inträffade än vad fallet varit beträffande Eriksson, synes utskottet dock avgörande vikt böra fästas vid omständigheterna vid de båda köpens genomförande. Härutinnan har, såsom departementschefen också framhållit, utredningen i ärendena utvisat, att i båda fallen de militära myndigheternas förprovning av fastighetsköpen ej varit tillräckligt betryggande ävensom

Utskottet.

att de erlagda köpeskillingarna varit för höga. Med hänsyn härtill och till vad i ärendena i övrigt förekommit kan utskottet icke finna tillräcklig anledning föreligga att vid bedömandet av frågan om vederbörandes befrielse från återbetalningsskyldigheten göra någon åtskillnad i de båda fallen. De i ärendena hörda myndigheterna — advokatfiskalsämbetet vid försvarets civilförvaltning, försvarets civilförvaltning och statskontoret — synas också i stort sett hava delat denna uppfattning. Vid ställningstagandet till frågan huruvida vederbörande skola helt eller delvis befrias från att återbetala dem ådömd skuld till kronan, synas utskottet skäl tala för att båda helt befrias från denna skyldighet, varför utskottet föreslår att riksdagen beslutar i enlighet härmed. Detta innebär vad beträffar Eriksson ändring i Kungl. Maj:ts förslag.

Under återopande av det anförda får utskottet under nu förevarande punkt hemställa,

att riksdagen må medgiva, att Helge Birger Emanuel Eriksson befrias från den betalningsskyldighet, vari han enligt vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 23 februari 1945 angivits häftar till kronan.

2:o) **Befrielse för H. Johansson från betalningsskyldighet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2) medgiva, att Henning Johansson befrias från den betalningsskyldighet, vari han enligt vad i förberörda statsrådsprotokoll angivits häftar till kronan.

Med hänvisning till vad under nästföregående punkt anförts beträffande befrielse från betalningsskyldighet för H. B. E. Eriksson har departementschefen under förevarande punkt anmält en liknande ansökning från förre reservstatsfuriren vid Gotlands trupper *Henning Johansson*.

Johansson, som vid samma tidpunkt som Eriksson anställdes såsom furir på reservstat vid Gotlands trupper med egnahemskontrakt enligt förordningen den 18 juli 1928, nr 323, har beträffande uppkomsten av sin skuld till kronan framhållit i huvudsak följande. Anställningen skulle gälla 15 år från den 1 november 1931. I samband med anställningen inköpte Johansson genom militärbefälets på Gotland förmedling viss fastighet å Gotland för en köpeskillning av 12 800 kronor. För ordnande av köpeskillingen m. m. erhöll Johansson av statsmedel en egnahemspremie å 6 000 kronor. Härjämte tilldelades Johansson på våren 1933 till följd av den då rådande jordbrukskrisen ett stödlån å 1 500 kronor. På grund av de utbetalningar som i enlighet med nämnda förordning verkstälts till Johansson eller eljest ansåges ha kommit honom till godo i samband med fastighetsköpet och brukandet av fastigheten, hade Johansson utfärdat skuldförbindelser till kronan å tillhoppa 7 490 kronor. Av skulderna till kronan återstode numera ett belopp av 5 582 kronor 87 öre.

I anslutning till vad sålunda anförts och på i ärendet närmare anförda skäl har Johansson hemställt att bliva befriad från angivna betalningsskyl-

dighet till kronan på grund av fastighetsköpet och vad i samband därmed förekommit.

Inom *advokatfiskalskontoret vid försvarets civilförvaltning* har verkställts utredning i ärendet varav inhämtas följande:

Johansson hade utfärdat följande reverser, nämligen en av den 3 november 1931 å 5 440 kronor, en av den 5 november 1931 å 400 kronor, en av den 11 januari 1932 å 150 kronor och en av den 28 mars 1933 å 1 500 kronor. De tre förstnämnda reverserna å tillhopa 5 990 kronor avsåge egnahemspremier och den sistnämnda reversen stödlånet jämlikt kungörelsen den 30 juni 1932, nr 366, om ackordslån och stödlån till jordbrukare. Samtliga reverser vore räntefria. Med vederbörliga avdrag under beaktande av Johanssons anställningstid m. m. syntes kronans fordran på grund av samtliga reverser utgöra 5 504 kronor 21 öre. Johanssons konkurs hade avskrivits jämlikt 186 § konkurslagen (ej tillgångar till bestridande av konkurskostnaderna). Enligt konkursbouppteckningen hade Johanssons skulder upptagits till 8 424 kronor 19 öre, varav 5 582 kronor 67 öre till kronan på grund av reverser. Bouppteckningen hade beedigats. Den av Johansson år 1931 för 12 800 kronor inköpta Gotlandsfastigheten hade i december 1934 sålts exekutivt för 10 725 kronor. Detta talade i viss mån för att Johanssons uppgift att han på sin tid erlagt för högt pris för fastigheten vore riktigt. Det finge även framhållas, att Johansson i den situation, som uppstått, då han insåg, att jordbruket å fastigheten icke bar sig, näppeligen hade något annat val än att söka komma från fastigheten. I detta läge fanns jämlikt anställningsbestämmelserna ingen möjlighet för Johansson att, på sätt i 14 § uti förordningen den 18 juli 1928, nr 323, angivits, genom militärtjänstgöring eller eljest genom arbete avbetala sin skuld till kronan.

Johansson syntes skäligen böra bliva befriad från sin ifrågavarande ersättningsskyldighet till kronan. Johanssons ekonomi medgäve honom näppeligen att inom något eller några år betala mer än $\frac{1}{20}$ av kronans fordran, 5 504 kronor 21 öre. Under åberopande av vad sålunda anförts hemställdes om befrielse för Johansson mot inbetalande inom en tid av högst två år från Kungl. Maj:ts beslut av förslagsvis 300 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas att kronan vid förenämnda exekutiva auktion å fastigheten bevakat sin intecknade fordran men att kronans fordran ej fallit inom lägsta budet samt att kronan på grund av värdet å fordran som legat före kronans, icke haft något att erhålla vid köpeskillingsfördelning.

Försvarets civilförvaltning har tillstyrkt att Johansson, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämdes, till civilförvaltningen inbetalade 300 kronor, befriades från återstoden av den honom åliggande ersättningsskyldigheten.

Statskontoret har förklarat, att ämbetsverket med hänsyn till omständigheterna icke ville motsätta sig bifall till ansökningen.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

Även i detta ärende synes framgå, att den militära myndighetens förprövning av fastighetsköpet i viss mån ej varit tillräckligt betryggande och att köpeskillingen varit för hög. Av utredningen framgår vidare, att Johansson före fastighetsköpet var nästan skuldfri men att han sedermera försatts i konkurs och numera är avsevärt skuldsatt. Till denna ogynnsamma utveckling torde fastighetsköpet i hög grad ha bidragit.

Med hänsyn till att Johansson delvis icke synes ha någon skuld till det inträffade och då det med beaktande av Johanssons svaga ekonomi och honom åvilande betydande försörjningsplikt torde få anses föga sannolikt, att han under de närmaste åren skall kunna gälda sin skuld till kronan, finner jag mig böra föreslå, att han helt befrias från betalningsskyldigheten.

Utskottet. Under hänvisning till vad utskottet under punkten 1 anført hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att Henning Johansson befrias från den betalningsskyldighet vari han enligt vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 23 februari 1945 angivits häftar till kronan.

3:o) **Befrielse för A. Poromaa från betalningsskyldighet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3) medgiva, att Alfred Poromaa befrias från den återstående betalningsskyldighet, vari han enligt vad i förberörda statsrådsprotokoll angivits häftar till kronan.

Enligt avtal den 13 oktober 1940 med Tärendö revir åtog sig hemmansägaren *Alfred Poromaa* i Saittarova att framköra 2 000 kubikmeter brännved från reviret till militärförläggningarna i Övertorneå och söder därom. Körningen skulle betalas med 60 öre per kubikmeter och mil och likvid erläggas i mån av arbetets fortgång. Bensin skulle utlämnas genom militärmyndigheterna men betalas av Poromaa. — Anbud hade infordrats å körningarna. Poromaas anbud var å 55 öre per kubikmeter och mil, medan ett par andra åkare begärde 85 öre. Då Poromaas anbud antogs, ökade arbetsgivaren självant pris till 60 öre, emedan Poromaas anbud ansågs väl lågt. Han kunde vid ifrågavarande tid till följd av den stora bristen på transportmedel med tämligen stor säkerhet räkna med att erhålla returfrakter vid återresorna från Övertorneå. Poromaa började köra under hösten 1940 och erhöi likvid i avräkning allteftersom körningen fortskred.

I en den 18 februari 1941 dagtecknad skrift anmälde Poromaa med bifogande av uppställning över inkomster och utgifter, att han å körningarna i själva verket haft en ekonomisk förlust på inemot 5 000 kronor. För den under körningarna uttagna bensinen häftade han, sedan hans övriga utgifter avräknats, i skuld till kronan enligt avtalet med 4 848 kronor 39 öre. Anledningen härtill vore den, att hans anbud varit alltför lågt, emedan han på grund av oförmåga ej kunnat rätt beräkna transportkostnaderna. Under åberopande av personliga och ekonomiska omständigheter anhöll Poromaa att bli befriad från skyldighet att till kronan utgiva betalning för bensinen.

Av handlingarna i ärendet framgår, bland annat, att Poromaa varit gift två gånger och i sina äktenskap uppfostrat 18 barn utan minsta bidrag från fattigvården eller annan hjälpinstitution, att han på sitt hemman föder 5 kor och 1 häst, att han har sin huvudsakliga inkomst av körsior med lastbilen samt att han icke äger likvida medel till betalande av sin skuld.

Departementschefen har med hänsyn till den omfattande försörjningsplikt, som åvilar Poromaa, och önskvärdheten av att han och de av honom för sin försörjning beroende icke på grund av exekutiva åtgärder från kronans sida bringas att ligga det allmänna till last, funnit sig böra föreslå, att Poromaa helt befrias från sin återstående betalningsskyldighet till kronan.

Utskottet, som finner goda skäl tala för att Poromaa helt befrias från sin återstående betalningsskyldighet till kronan, får hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må medgiva, att Alfred Poromaa befrias från den återstående betalningsskyldighet vari han enligt vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 23 februari 1945 angivits häftat till kronan.

4:o) **Befrielse för dödsboet efter C. C. H. A. Phalén från betalningsskyldighet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4) medgiva, att dödsboet efter löjtnanten i flottans reserv Carl Christer Herman Albert Phalén befrias från i förberörda statsrådsprotokoll angivna betalningsskyldighet till kronan.

Vid granskning av hjälpvedettbåtens nr 261 redovisning framkom, att kronan genom vissa av framlidne löjtnanten i flottans reserv *Carl Christer Herman Albert Phalén* begångna oegentligheter åsamkats förluster å tillhoppa 13 203 kronor 4 öre. Dödsboet efter Phalén har till förswarets civilförvaltning avgivit en den 28 oktober 1944 dagtecknad skuldförbindelse å nämnda belopp jämte 5 % årlig ränta. Sedan boet avträtt till boutredningsman och bouppteckning upprättats, har Phaléns efterlämnade maka, Margareta Phalén, i egenskap av dödsbodeläggare, i en den 28 oktober 1944 dagtecknad skrift hos civilförvaltningen hemställt, att förvaltningen måtte vidtaga åtgärder för efterskänkande av boets skuld till kronan. Till stöd härför har änkefru Phalén anført, att hon med en månatlig inkomst av 241 kronor 40 öre hade att försörja två minderåriga barn, födda år 1942 och 1943, samt att boets tillgångar utgjorde 3 518 kronor 53 öre samt skulderna, kronans fordran inberäknad, 21 329 kronor 60 öre.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, bland annat, att skäl ej syntes föreligga till antagande att de medel, Phalén fränhänt kronan, kommit hans familj till godo samt att änkan och barnen vid Phaléns död icke innehade privat förmögenhet.

Departementschefen har med hänsyn till dödsboets svaga ekonomiska ställning funnit sig böra föreslå, att kronan avstår från sin fordran mot boet.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må medgiva, att dödsboet efter löjtnanten i flottans reserv Carl Christer Herman Albert Phalén befrias från i

statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 23 februari 1945
angivna betalningsskyldighet till kronan.

Stockholm den 8 juni 1945.

På statsutskottet vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Lindström, Gränebo, Bernhard Nilsson, Karl Andersson, Mannerskantz, Heiding, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Gillström* och *Albertsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Svensson* i Grönvik, *Ward, Pettersson* i Dahl, *Staxäng, Hall, Holmström, Lindholm*, fru *Alvén*, herrar *Boman* i Kieryd, *Petterson* i Degerfors och *Thapper*.
